

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Seksen altıncı İçtima

4.10.1337 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	88	zâtın intihabolunmasına dair Büyük Millet	
2. — Âzayı Kiram muamelâtı	90	Meclisi Riyaseti tezkeresi	91
1. — Reisvekili Hasan Fehmi Beyin		3. — Takrirler	90
istifasını geri alması	90	1. — Muş Mebusu Abdülgani Beyin,	
2. — Mebuslardan bâzılarına izin ve-		Reisvekili Hasan Fehmi Beyin istifasının	
rilmesine dair Divanı Riyaset kararı	90:91	geri aldırılmasına dair takriri	90
3. — Memurin Muhakemat Encümeni-		2. — Karesi Mebusu Vehbi Beyle arka-	
ne iki zâtın intihabolunmasına dair Büyük		daşlarının, Türk muhibbi Pier Loti'nin ra-	
Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	91	hatsız bulunması hasebiyle Meclis namına	
4. — Memurin Muhakemat Heyetine 4		Hariciye Vekâletince hatırrının sorulması-	
		na dair takriri	90

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 2,30 sonra

REİS — Reisisani Adnan Beyefendi

KÂTIPLER : Atıf Bey (Kayseri), Haydar Bey (Kütahya),

REİS — Celseyi açıyorum.
Zaptı sabık hulâsası okunacak.
(Zaptı sabık hulâsası okundu.)

1. — ZAPTİ SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kırat ve tashihî kabul olundu. Zaptı sabıkın kabulüne mütaallik bir ihtilâfı efkârdan dolayı Hasan Fehmi Beyefendi Riyasetten istifa ettiklerini beyanla kürsüyü terketmeleri üzerine Reisisani Adnan Beyefendi Makâmı Riyasete geçtiler. Bilâhara Kogğiri hâdisesi hakkındaki evrakın müzakeresine geçilmiş ise de bu meselenin bir celse hafiyede mevzuubahsedilmesine dair verilen on beş imzalı tahrir üzerine salon samiin ve ketebeden tahliye kılınarak celse hafiyeye geçildi.

Sualler

1. — Adana Mebusu Zamir Beyin Fransız üserası hakkındaki sual tahriri Hariciye Vekâletine havale edilmiştir.

Reisvekili	Kâtip	Kâtip
Hasan Fehmi	Haydar	Atıf

HÂŞİM B. (Çorum) — Müsaade eder misiniz? Bir şey arz edeceğim.

HAKKI HAMÎ B. (Sinob) — Efendim zabınamede Hasan Fehmi Beyefendinin dünkü gün malûm olan meseleden dolayı istifa ettiği tarzında bir fıkra var. Halbuki gerek Şükrü Bey arkadaşımızın beyanatında ve gerekse Hasan Fehmi Beyefendinin tarzı tefehhümünde bir sui telâkki olduğunu zannediyorum. Bir mebus zabıtnamenin tashihi talebinde bulunabilir. Bu, hiçbir vakit Riyasetin istifasını icabettirir bir keyfiyet değildir. (Doğru, doğru sesleri) şüphesiz her zaman reis metanetini gösterdiği gibi yi-

ne gösterir. Her nedense böyle bir şey oldu. Hangi bir kelimedenden müteessir oldular bilmem. İstirham ediyorum, mucibi istifa bir sebep yoktur. Meclisi böyle bir şey karşısında bıraktılar. İstirham ediyorum. Mucibi istifa bir sebep yoktur, istifalarını geriye alsınlar. Zaten henüz zabıtname kabul edilmediği için müstafi addedilmez. Vazifelerini kemafissabık ifa buyuracaklarını söylesinler ve Meclisi Âliniz de bu hususu şüphesiz tensibeder.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, mesele malûmuâlinizdir. Ademiitimatla neticelenmiştir. Efkarı umumiyyeye de böyle ilân edilmiştir. Hasan Fehmi Beye hürmetimiz vardır. İcabederse tekrar intihapta arkadaşlarımız serbesttir. Böyle istifa etmiş ve iskat edilmiş bir reisin ikinci defa istifasını geri alsın denmesi, bu olmaz. Kendilerine itimadedenler istifasını geri aldirmakla değil, kendilerini tekrar intihabetmek suretiyle bunu telâfi ederler.

HAKKI HAMÎ B. (Sinob) — Efendim, itimat ve ademiitimat meselesi de mevzuubahsolamaz. İtimat ve ademiitimat meselesi malûmuâlinizdir ki, Heyeti Vekileye karşıdır, Riyasete karşı olamaz. Hiçbir zaman Meclis reislerine itimat ve ademiitimat mevzuubahsolamaz. Nizamname de sarihtir. Eğer Heyeti Çelileniz nizamnameye bir madde ilâve ederse ancak o maddenin kabulünden sonra itimat veyahut ademiitimat mevzuubahsolabilir.

MÜFİD Ef. (Kırşehir) — İtimat nedir? İtimat kelimesi yok.

HAKKI HAMÎ B. (Devamla) — Evet itimat nedir? Bendeniz de anlamıyorum. İtimat kelimesi zaittir. Riyasete ne gibi bir vazife verdik de itimat arıyoruz? Reisin hareketini mucibi mesuliyet olarak tasavvur ediyorsanız o zaman ademiitimat kelimesi mevzuubahsolabilir. İstirham ederim, bunu fazla münakaşa etmiyelim. Zabıtna-

menin tashihini ve Hasan Fehmi Beyin Riyaseti kabul etmesini istirham ediyoruz/

REİS — Hakkı Hami Beyin bir teklifi vardır. Şifahen vâkı oldu. Tabii bu istifa celsei aleliyyede olduğu için zapta geçti. Şimdi zabıttâ okunurken Hakkı Hami Bey, Heyeti Aliyenize karşı bir teklifte bulunuyorlar. Bu bir suítefehüm neticesidir. Meclisi Âlinin bu istifayı gayrivaki telâkki etmesini teklif ediyorlar. (Muvafık sesleri) İtimat ve ademiitimat meselesi mevzuubahis değildir.

VEHBİ Ef. (Konya) — Efendim, bu mesele hakkında söz sözlüyeceğim. Efendiler! Bunda düşünülecek şey, itimat ve ademiitimat meselesi değildir. Bunda itimat ve ademiitimat olamaz. Yalnız istifa zaptı sabıkta yazılmıştır. Meclis o istifayı kabul etmediğini izhar ederse yapılacak şey yeniden intihaptır. İntihap denilen şey; reyî işari ile de olur thirren de olur. Her ikisi de intihap demektir. Meclisin itimat, ademi itimat sözü yoktur. Ya kabul ediniz veya ret... Bu kaçar vakit geçirmiyelim. Rica ederim. (Gürültüler reye, reye sesleri).

REİS — Müzakereyi kâfi görenler lûtfen ellerini kaldırsınlar. Müzakere kâfi görülmüştür.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarî Sahib) — Efendim, malûmu âliniz herkes istifa etmek hakkını haizdir. Dünkü mesele üzerine riyasetten istifa eden Hasan Fehmi Beyin şahsına hepimizin itimat ve hürmeti vardır. Ancak usulsüzlük ve yapılan bir kanusuzluğun tashihinden dolayı, muğber olarak istifa etmişlerdir. İstifa etmek hakları olduğu gibi istifalarını geri almaya da salâhiyetleri vardır. Ne için Meclisin haysiyetiyle oynanmak isteniyor? Bunu anlamıyorum (Hayır, hayır sesleri).

REİS — Haysiyet nereden mevzuubahis oluyor, Şükrü Bey?

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — Arkadaşlar, evvelâ Şükrü Beyefendinin ilk sözlerine bir cevap vereyim. Meclisin haysiyetini, kendi şahsiyetimden ve kendi hayatımdan daha yüksek addederim. Çünkü; memleketi temsil ve memleketi kurtaracak olan yegâne heyetin bu Meclisin olduğunu takdir edenlerdenim ve beni dün istifaya sevk eden yine bu neticedir. Müsadenizle meseleyi esasından izah edeyim-

Evvelki gün iki takrirle ruznameye alınması teklif buyrulan Koçgiri meselesine ait mazbata, malûmu âliniz o günkü ruznamede mevcut değildi. Evrak dahi nezdimde yoktu. Birinci celsede bu takrirleri verdiniz. İkinci celse arasında evrakı buldurdum ve ikinci celsede reye vaz'ettim. Ve Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin huzurıyla celsei âtiyyede müzakere edilmesine karar verdiniz. İkinci celseyi kapattığım esnada idarei nevahi kanununun son maddesinin müzakeresini kâfi gördünüz. Ve tadilnameleri reyinize koymak için Mecliste ekseriyet olmadılarından celseyi tatil ettik, müzakereyi tatil ettik. Yani üçüncü celse akdine imkânı maddi kalmamıştır. Ve bu meseleye dair Meclisi Âlinizin kararı Müdafaai Milliye Vekâletinin huzurıyla celsei âtiyyede müzakere etmek iken, kalem zaptı yazarken içtimai âti demiş, bu bir kelime meselesidir. Zaten o gün maddeten bir celsei âtiye akdine imkân olmadığından celsei âtiye ertesi gün akdolunan içtimain ilk celsesi olmuştur.

Tahtaya yazılan ruznameye gelince; malûmuâliniz ruznameyi birinci ve yedinci madde olarak Reis değil, kalemdeki efendiler yazarlar ve bilirsiniz ki, hiçbir vakit Meclisi Âliniz ruznamede rakamla mukayyet değildir yani, ruznamenin birinci veya beşinci numarası ile mukayyet değildir. O maksatla da yazılmış değildir. Hattâ dün de arz etmiştim ki; Meclisi Âli birinci maddede bulunan İdarei Nevahi Kanununu ikinci maddeye de bırakabilir. Belki altı ayda biter. Bu nasıl olur da bundan sonraya bırakmak maksadı hâtıra gelir. Bendeniz istifamı zaptın tashihî dolayısıyla arz ettim. Meclisi Âlinize hiçbir hal ve maslahatı, hükmü, maksadı vesile ittihaz etmiyerek ancak Şükrü Beyefendinin, belki bu kürsünün edep ve nezahetinin fevkinde sert ve haşin bir lisan kullanmasından müteessiren Meclisi Âlinize istifamı verdim.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarî Sahib) — Edep ve nezahetin fevkinde kelimelerini kabul etmem.

HASAN FEHMİ B. (Gümüşane) — İstifam zaptın tashihinden ileri gelmiş değildir, Şükrü Beyin huşunetle vâkı olan sözlerine karşı istifamı takdim ettim ve istifamda da musirrim.

3. — TAKRİRLER

1. — *Muş Mebusu Abdülğani Beyin Reisveki-
li Hasan Fehmi Beyin istifasının geri aldirılma-
sına dair takriri.*

Riyaseti Celileye

Meclisi Âlice ekseriyetle zaptı sabıkın tashi-
hi keyfiyeti Hasan Fehmi Beyefendi hakkında
âdemîitimat mânası tazammun etmiyeceğine
mebni Hasan Fehmi Beyefendi tarafından vâkı
olan istifanın geri aldirılmasını teklif eylerim.

Muş
Abdülğani

REİS — Meclis tarafından istifasının geri
alınması teklif edilsin diye teklif ediyorlar,
istifasının geri alınmasının teklif edilmesini
muvafık görenler lütfen ellerini kaldırsın. (Mu-
vafık sadaları) Efendim, ekseriyetle kabul edil-
miştir. Bendeniz istifalarını geri almalarını tek-
lif edeceğim.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisari Sa-
hib) — Efendim! Aksini reye koyunuz!

REİS — İtiraz eden yok, efendim!

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisari sahib)
— Biz itiraz ediyoruz, aksini reye koymaya
mebursunuz!

REİS — Yalnız Reis değil, burada kâtip-
lerle beraber takdir ediyoruz.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisari Sahib)
— Nizamname mucibince bir itiraz vukubu-
lursa aksini reye koyacaksınız, efendim!

REİS — Efendim, Hasan Fehmi Beyin istifa-
sını geri almasını teklif etmeye taraftar
olmayanlar lütfen el kaldırsın. Ekseriyet yok-
tur, efendim, (müstenkif var sadaları) hayır
efendim. Ekseriyetle teklif edilmesi tarafta-
rıdır! ar.

2. — **ÂZAYI KİRAM MUAMELÂTI**

1. — *Reisvekili Hasan Fehmi Beyin istifa-
sını geri alması*

REİS — (Hasan Fehmi Beye hitaben) Ha-
san Fehmi Beyefendi! Meclis ekseriyetle istifa-
nızın geri alınmasını temenni ediyorlar.

HASAN FEHMİ B. (Gümaşane) — Mec-
lisi Âlinin mükerreren hakkımda izhar ettiği
teveccühün medyunu şükranırım. Meclisi Âli-
nin emri yerine gelmek için bu defa istifamı
geri alıyorum, fakat arkadaşlarımın nazarı

dikketine bir şey daha arz ederim ki; Meclis
Riyaseti vekâletler gibi değildir, binaenaleyh
ekseriyeti azîme ile bütün arkadaşların fikrine
mülâyim gelecek surette olmalıdır ki; Meclisin
zapturaptını temin hususunda Reis kendisinde bir
cüret ve salâhiyet görsün. Mamafih bu dakikada
behemehal Meclisin emrine muti olmak için isti-
famı geri alıyorum. (Alkışlar)

2. — *Karesi Mebusu Vehbi Beyle arkadaş-
larının Türk muhibbi Pier Loti'nin rahatsız bu-
lunması hasabıyla Meclis namına Hariciye Vekâ-
letince hatırımın sorulmasına dair takriri.*

REİS — Efendim! Karesi Mebusu Vehbi Bey-
le rüfekasının bir takriri var, okunacak:

Riyaseti Celileye

Türklerin hukukunu öteden beri âlicenabane
müdafaa eden (Piyer Loti) Cenaplarının mem-
leketinde hasta bulunduğunu istihbar ettiğimiz-
den hayatı millimizle yüksek bir alâka gösteren
mumaileyhin sıhhat ve hatırımın Meclis namına
Hariciye Vekâletince istifsarını teklif eyleyiz.

3 Teşrinievvel 1337

Karesi	Karesi	Karesi
Vehbi	Abdülğafur	Basri
Karesi	Karahisari Sahib	Aydın
İbrahim	İsmail Remzi	Esad
(Muvafık, sadaları)		

REİS — Bu takrir müzakereyi icabedecek bir
şey değildir. Kabul edenler lütfen el kaldırsın.
Kabul edilmiştir.

HARİCİYE VEKİLİ YUSUF KEMAL B.
(Kastamonu) — Bundan bir ay evvel biz bu ha-
beri işitmistik. Gazi Reis Paşa Hazretleri tarafın-
dan kendilerine teessürü hâvi bir telgrafname çe-
kilmisti.

Meclisi Âlinize berayı malûmat arz ederim.

VEHBİ B. (Karesi) — Biz şimdi işittik. Bir
de Meclisi Âli namına yazılısın.

2. — *Mebuslardan bâzularına izin verilmesine
dair Divanı Riyaset kararı.*

REİS — Efendim; mezuniyete mütaallik Di-
van kararı vardır, okunacak.

Heyeti Umumiyeye

Âtide isimleri muharrer zevata hizalarında
gösterildiği miktarda mezuniyet itası Divanı Ri-

yasetin 3 Teşrinievvel 1337 tarihli on birinci içti-
maında tensibedilmiş olmakla keyfiyet Heyeti
Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur, efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Reisisanisi

Dr. Adnan

REİS — Eşref B. (Adana) nın beş ay mezu-
niyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul
edilmiştir.

Mustafa Ağa (Dersim) in dört ay mezuniye-
tini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul
edilmiştir.

Naci B. (Elâziz) in iki ay mezuniyetini kabul
edenler lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Reşid Ağa (Malatya) nın altı ay mezuniye-
tini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Kabul
edilmiştir.

Hacı Bedir Ağa (Malatya) nın beş ay mezu-
niyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın... Ka-
bul edilmiştir.

Abdülhalim Çelebi Efendi (Konya) nın üç ay
mezuniyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın...
Kabul edilmiştir.

ABDÜLHALİM ÇELEBİ Ef. (Konya) —
Bendeniz beş ay istemişim.

REİS — Efendim, rica ederim burada ne ya-
zıldı ise o okunur. Divanı Riyaset buna karar
vermiştir.

3. — *Memurin Muhakemat Encümenine iki
zatın intihabedilmesine dair Büyük Millet Meclisi
Riyaseti tezkeresi*

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, bir nokta-
yı Divanı Riyasetin nazarı dikkatine arz etmek
isterim. Şûrayı Devlet Makamına kaim olan...

REİS — Şimdi onu arz edeceğim: Memurin
muhakematına ait evrakın tetkikine dair bir tet-
kik encümeni teşekkül etmiştir. Bu arkadaşlar
ifayı vazife ediyor mu, diye tetkik ettik. Ve gör-
dük ki; arkadaşların birçoğu mezunen ayrılmış-
lar ve ekseriyet kalmamış ve onun için bir tezke-
re yazdık, okunacaktır.

Heyeti Umumiyeye

Şûrayı Devletin memurin muhakematına mü-
teallik vazaifin ifasına memur Tetkik Encümeni-

ni teşkil eyliyen dokuz âzadan Emin ve Mazhar
Müfid beyler istiklâl mahkemesi âzalıklarıyle
infikâk etmiş olduklarından yerlerine diğer âza-
nın intihabı rica olunur.

4. X. 1337

T. B. M. Meclisi Reisisanisi
Dr. Adnan

REİS — Bir de tetkik heyeti için tezkere
var:

4. — *Memurin Muhakemat Heyetine 4 zatın
intihab olunmasına dair Büyük Millet Meclisi tez-
keresi*

Heyeti Umumiyeye

Şûrayı Devletin memurin muhakematına mü-
teallik vazaifin ifasına memur Tetkik Heyetini
teşkil eden âzadan Mustafa Necati, Neşet, Mu-
hiddin Baha beyler istiklâl mahkemesi âzalıkları-
yla infikâk etmiş ve Çorum Mebusu Fuad Bey
vefat eylemiş olduklarından heyet içtima edeme-
mekte ve evrak teraküm etmekte bulunduğu ci-
hetle Mustafa Necati, Neşet, Muhiddin Baha ve
merhum Fuad beylerin yerlerine diğer âzanın
intihabı rica olunur efendim.

4. X. 1337

T. B. M. Meclisi Reisisanisi
Dr. Adnan

REİS — Bunların yerine diğerlerini intihab-
ederiz efendim.

HAKKI HAMİ B. (Sinob) — Bendeniz şu
kararın ruznameye alınmasının temini maksada
kâfi olmadığı kanaatindeyim. Rica ederim, ifayı
vazife edemeyecekler ise o kanunu lâğvedelim.

REİS — Müsaade buyurun. Ne için böyle di-
yorsunuz? Bendeniz böyle bir şey söylemedim.
Yalnız dedim ki; ekseriyet yok, içtima edemiyor-
lar. Size söylüyorum ki, ekseriyet yoktur.

Efendim: Bundan sonra ruznamemizde mev-
zuubahsolan meseleye geldik. Onun için Celse-
ye hafi olarak devam edeceğiz.

(Bu Celsenin mabadi hafidir. İkinci Celse de
hafidir.)

(87 nci içtima hafidir.)

